

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS

DĖL KREIPIMOSI Į LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINĮ TEISMĄ SU PRAŠYMU IŠTIRTI, AR LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO 2022 M. KOVO 29 D. DEKRETO NR. 1K-913 „DĖL TEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI SKIRTI LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO TEISĖJĄ“ 1 STRAIPSNIS NEPRIEŠTARAUJA LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMI, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS IR TARNYBOS PASLAPČIŲ ĮSTATYMI

2022 m. birželio 30 d. Nr. XIV-1291
Vilnius

Lietuvos Respublikos Prezidentas 2022 m. kovo 22 d. išleido dekretą Nr. 1K-912 „Dėl kreipimosi į Teisėjų tarybą“ (toliau – Respublikos Prezidento 2022 m. kovo 22 d. dekretas), kurio 1 straipsnio 2 punktu prašė Teisėjų tarybos patarti dėl teikimo Lietuvos Respublikos Seimui skirti Egidijų Šileikį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju.

Lietuvos Respublikos Prezidentas 2022 m. kovo 29 d. išleido dekretą Nr. 1K-913 „Dėl teikimo Lietuvos Respublikos Seimui skirti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją“ (toliau – Respublikos Prezidento 2022 m. kovo 29 d. dekretas), kurio 1 straipsniu, atsižvelgdamas į Teisėjų tarybos 2022 m. kovo 25 d. nutarimą Nr. 13P-66-(7.1.2), pateikė Seimui skirti Egidijų Šileikį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju.

Klausimo dėl Egidijaus Šileikio kandidatūros į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus pateikimas Seime buvo planuotas 2022 m. balandžio viduryje, tačiau šis klausimas buvo išbrauktas iš Seimo posėdžio darbotvarkės atsižvelgus į tai, kad nei kartu su Respublikos Prezidento 2022 m. kovo 29 d. dekretu ar jo pagrindu parengtu ir 2022 m. kovo 29 d. Teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS) užregistruotu Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo projektu Nr. XIVP-1478, nei vėliau iš Nacionalinės teismų administracijos Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijoje nebuvo gauta oficialių duomenų apie tai, kad siūlomas pretendentas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus atitinka Lietuvos Respublikos teismų įstatyme ir Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme keliamus reikalavimus, kiek tai susiję su sveikatos patikrinimu ir sveikatos pažymos pateikimo tvarka, ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento atliekamam kandidato patikrinimu, skiriant buvusį Konstitucinio Teismo teisėją į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas.

Nacionalinė teismų administracija 2022 m. kovo 29 d. pretendentui į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus Egidijui Šileikiui išsiuntė siuntimo tikrintis sveikatą kopiją ir paprašė nedelsiant pasitikrinti sveikatą sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Medicinos centre ir Nacionalinei teismų administracijai pateikti sveikatos pažymėjimą (originalą). Be to, Nacionalinė teismų administracija paprašė pretendento teisės aktų nustatyta tvarka užpildyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytos formos klausimyną dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir jį pateikti Valstybės saugumo departamentui. Seimo kanceliarijoje nėra gauta jokios informacijos apie tai, kad šios procedūros buvo atliktos.

Respublikos Prezidentui pasinaudojus Lietuvos Respublikos Seimo statuto 92 straipsnio 2 dalyje nustatyta privalomo klausimų įtraukimo į Seimo posėdžių darbotvarkę teise, klausimas dėl Egidijaus Šileikio skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju buvo įrašytas į Seimo posėdžių darbotvarkę ir 2022 m. gegužės 12 d. buvo pateiktas Seimo posėdyje.

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas 2022 m. gegužės 18 d. apsvarstė Seimo nutarimo „Dėl Egidijaus Šileikio skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju“ projektą ir, atsižvelgdamas į 2022 m. gegužės 11 d. gautą Seimo kanceliarijos Teisės departamento nuomonę dėl sveikatos pažymos ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos informacijos apie kandidatą pateikimo tvarkos bei Valstybės saugumo departamento atliekamo kandidato patikrinimo skiriant buvusį Konstitucinio Teismo teisėją į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, nutarė Seimo nutarimo „Dėl Egidijaus Šileikio skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju“ projektui nepritarti.

Seimui kyla abejonių dėl Respublikos Prezidento 2022 m. kovo 29 d. dekreto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Teismų įstatymui bei Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymui. Seimo abejonės grindžiamos šiais teisinais argumentais.

1. Konstitucijos 112 straipsnio antrojoje dalyje nustatyta, kad „Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu“, o šio straipsnio penktojoje dalyje nustatyta, kad „dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija“.

Konstitucija, be kita ko, nustato teisėjams taikomus sveikatos reikalavimus. Iš Konstitucijos 115 straipsnio 3 punkto nuostatos, kad teisėjas atleidžiamas iš pareigų dėl sveikatos būklės, darytina išvada, kad pagal Konstituciją teisėju negali būti asmuo, kuris negali atlikti teisėjo pareigų dėl sveikatos būklės.

Buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo skyrimo Aukščiausiojo Teismo teisėju tvarka detalizuota Teismų įstatyme, t. y. 60 straipsnyje nustatyta buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo

teisė be egzamino ir atrankos būti paskirtam Aukščiausiojo Teismo teisėju. Pagal šią specialiąją teisės normą buvusiam Konstitucinio Teismo teisėjui taikomos tik dvi nurodytų bendrųjų reikalavimų pretendentams į teisėjus, nustatytų Teismų įstatymo VII skyriaus pirmajame skirsnyje „Reikalavimai pretendentams į apylinkės teismo teisėjus ir jų atranka“, išimty: Aukščiausiojo Teismo teisėju buvęs Konstitucinio Teismo teisėjas gali būti paskirtas be egzamino ir be atrankos.

Teisėjams taikomi reikalavimai pasitikrinti sveikatą nustatyti šiuose Teismų įstatymo straipsniuose: 53¹ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „pretendentų į teisėjus sveikatos patikrinimas atliekamas prieš laikant pretendentų į teisėjus egzaminą“; 53¹ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „teisėjų sveikatos patikrinimas atliekamas ne rečiau kaip kartą per penkerius metus. Teisėjų taryba, gavusi iš teismo pirmininko arba teismo administracinės veiklos išorinę priežiūrą atliekančio subjekto informaciją apie teisėjo sveikatos problemą, trukdančią atlikti teisėjo pareigas, turi teisę priimti sprendimą dėl neatidėliotino teisėjo siuntimo tikrintis sveikatą šio įstatymo nustatyta tvarka nepraėjus penkeriems metams po paskutinio teisėjo sveikatos patikrinimo“; 53¹ straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „reikalavimus pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatai ir pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatos patikrinimo tvarkos aprašą tvirtina sveikatos apsaugos ministras ir teisingumo ministras, suderinę su Teisėjų taryba“. Tačiau Teismų įstatymo 68 straipsnyje numatyta, kad „Aukščiausiojo Teismo teisėju gali būti skiriamas teisėjų karjeros siekiančių asmenų registre įrašytas teisėjas arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip dešimties metų teisėjo arba (ir) teisinio pedagoginio darbo stažą, pateikęs sveikatos pažymėjimą <...>“.

Konstitucijos 115 straipsnio 3 punkte tiesiogiai nustatytas sveikatos būklės kriterijus, kaip vienas iš galimų teisėjo atleidimo pagrindų, reiškia, kad teisėjo sveikatos būklė turi būti patikrinta ir turi atitikti sveikatos reikalavimus, kurie yra keliami teisėjams. Įgyvendindami Teismų įstatymo nuostatas, sveikatos apsaugos ministras ir teisingumo ministras 2009 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. V-196/1R-80 (2019 m. gegužės 24 d. įsakymo Nr. V-623/1R-176 redakcija) patvirtino Reikalavimų pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatai ir pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatos patikrinimo tvarkos aprašą. Šio aprašo 2 punkte nustatyta: „Sveikatos tikrinimo tikslas – nustatyti, ar tikrinamo asmens sveikatos būklė atitinka sveikatos reikalavimus pretendentams į teisėjus ir teisėjams“; 3 punkte nustatyta: „Pretendentų į apylinkės teismo teisėjus sveikatos tikrinimas ir psichologinis vertinimas turi būti atliktas prieš jiems laikant pretendentų į teisėjus egzaminą, nuo šio egzamino atleistų asmenų – prieš įrašant juos į pretendentų į laisvas apylinkės teismo teisėjų vietas sąrašą, o asmenų, nesančių teisėjais ir siekiančių tapti aukštesnės pakopos teismo teisėjais, – prieš įrašant juos į Teisėjų karjeros

siekiančių asmenų registrą“; 4 punkte nustatyta: „Kiekvieno teisėjo sveikata privalo būti tikrinama ir psichologinis vertinimas atliekamas ne rečiau kaip kartą per penkerius metus.“

Nors ir šiame apraše *expressis verbis* nėra nustatyta, kokia tvarka turi būti atliekamas buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo, kuris pretenduoja būti paskirtas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, sveikatos patikrinimas, sisteminė teisės aktų analizė leidžia daryti išvadą, kad buvęs Konstitucinio Teismo teisėjas, pretenduojantis tapti Aukščiausiojo Teismo teisėju, taip pat *expressis verbis* nėra atleistas nuo pretendentų į teisėjus pareigos pasitikrinti sveikatą ir nuo teisėjų pareigos periodiškai (kartą per penkerius metus) tikrintis sveikatą.

Konstitucijos 115 straipsnio 3 punkte tiesiogiai nustatytas teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindas – dėl sveikatos būklės – suponuoja garantiją ir teisėtą lūkestį, kad kiekvieno į teisėjo pareigas skiriamo ir paskirto asmens sveikatos būklė yra tinkama ir patikrinta, todėl nėra jokio teisėto pagrindo daryti išvadą, kad buvęs Konstitucinio Teismo teisėjas, kuris pretenduoja būti paskirtas į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, turi teisę atsisakyti tikrintis sveikatą pagal bendruosius reikalavimus, taikomus pretendentams į teisėjus ar Aukščiausiojo Teismo teisėjus, kadangi nei Konstitucija, nei įstatymai neatleidžia nuo tokios pareigos.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad teismai, būdami viena iš valstybės valdžią – teisminę – įgyvendinančių, teisingumą vykdančių institucijų, turi veikti taip, kad visuomenė jais pasitikėtų. Visuomenės pasitikėjimas teismais yra svarbus demokratinės teisinės valstybės, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės elementas, reikšminga teisminės valdžios veiksmingos veiklos sąlyga. Visuomenės pasitikėjimą teismais lemia įvairūs veiksniai, *inter alia* teisėjų kvalifikacija, jų profesionalumas, sugebėjimas spręsti bylas vadovaujantis ne tik įstatymu, bet ir teise, tinkamo teisinio proceso užtikrinimas, pagarba procese dalyvaujantiems asmenims, racionalus teisinis baigiamųjų teismo aktų argumentavimas (motyvavimas), baigiamųjų teismo aktų aiškumas byloje dalyvaujantiems asmenims ir kt. Teisėjams keliami ir ypač dideli etinio bei moralinio pobūdžio reikalavimai: jų reputacija turi būti nepriekaištinga; teisėjo elgesys – tiek susijęs su tiesioginiu pareigų atlikimu, tiek su jo veikla, kuri nėra susijusi su jo pareigomis, – neturi kelti abejonių dėl jo nešališkumo ir nepriklausomumo; teisėjas savo pareigas atlikti, taip pat elgtis turi taip, kad savo poelgiu nepažemintų teisėjo vardo (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas).

Be kita ko, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Taigi, tinkama ir patikrinta bet kurios grandies ir sistemos teisėjo sveikata yra teisėtas, teisingas ir pagrįstas visuomenės lūkestis, kildinamas ir iš Konstitucijos 115 straipsnio 3 punkto.

Papildomai atsižvelgtina ir į tai, kad nėra pagrindo daryti išvadą, kad šiuo metu Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme pareigas einantys teisėjai jas galėtų eiti neatlikę sveikatos būklės

patikrinimo ir neturėdami galiojančios sveikatos pažymos, kaip to reikalaujama pirmiau nurodytuose teisės aktuose. Jeigu susidarytų situacija, kad į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą paskiriamas teisėjas, kurio sveikatos būklė yra nepatikrinta, būtų pažeistas vienodo teisėjų statuso principas, taigi, ir Konstitucijos 29 straipsnis, taip pat konstituciniai atsakingo valdymo, teisingumo, teisinės valstybės principai, kadangi nė vienas tos pačios teismų sistemos ir grandies teisėjas negali turėti mažiau pareigų negu kiti tos pačios sistemos ir grandies teisėjai. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad iš Konstitucijos kylantis vienodo teisėjų statuso principas suponuoja tai, kad tos pačios teismų sistemos ir tos pačios grandies teismų teisėjai yra lygūs (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d., 2011 m. vasario 14 d. nutarimai).

2. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos teismų teisėjai, vykdydami savo įgaliojimus, turi teisę susipažinti su įslaptinta informacija ir ja naudotis.“ Teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyti pretendentams į apylinkės teisėjus taikomi reikalavimai, nustatyta, kad apylinkės teismo teisėju gali būti skiriamas nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis, kuris, be kita ko, turi atitikti įstatymų nustatytus reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

Teismų įstatymo 53² straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pretendentas į teisėjus pateikia Nacionalinei teismų administracijai dokumentus, patvirtinančius, kad jis atitinka šio įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus (išskyrus reikalavimą būti išlaikius pretendentų į teisėjus egzaminą). Be to, pretendentas į teisėjus pateikia užpildytą Vyriausybės nustatytos formos klausimyną ir raštu sutinka, kad būtų tikrinama jo kandidatūra. Teismų įstatymo 53² straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Nacionalinė teismų administracija patikrina pretendento į teisėjus pateiktus dokumentus. Siekdama nustatyti, ar pretendentas į teisėjus atitinka reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, Nacionalinė teismų administracija kreipiasi į Valstybės saugumo departamentą prašydama Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka ir terminais patikrinti asmens kandidatūrą. Jeigu Valstybės saugumo departamentas pateikia išvadą, kad pretendentas į teisėjus neatitinka reikalavimų, būtinų išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, Nacionalinė teismų administracija motyvuotu sprendimu grąžina pretendentui į teisėjus jo pateiktus dokumentus. Taigi, Teismų įstatyme *expressis verbis* nustatyta pareiga tikrinti pretendentų į teisėjus lojalumą Lietuvos valstybei.

Pretendentams į Aukščiausiojo Teismo teisėjus taikomi reikalavimai nustatyti Teismų įstatymo 68 straipsnyje, o buvusių Konstitucinio Teismo teisėjų skyrimo Aukščiausiojo Teismo teisėjais ypatumai – Teismų įstatymo 60 straipsnyje. Nors šiuose straipsniuose nėra nuorodos į Teismų įstatymo 51 straipsnį, kuriame nustatytas reikalavimas „atitikti įstatymų nustatytus

reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija“, tačiau nėra nustatyta ir bendrųjų Įstatymo nuostatų išimčių. Manytina, kad toks reikalavimas buvusiems Konstitucinio Teismo teisėjams, kurie pretenduoja būti skiriami Aukščiausiojo Teismo teisėjais, turi būti taikomas ir pagal Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymą. Išvadą, kad turi būti tikrinamas pretendentų į teisėjus lojalumas, galima padaryti iš Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 18 straipsnio 8 dalies, kurioje nustatyta, kad „tikrinimą atliekančios institucijos privalo patikrinti asmenį, pretenduojantį gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ne ilgiau kaip per 40 darbo dienų, jeigu asmuo, pretenduojantis gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, yra pretendentas į teisėjus“.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 112 straipsnio šeštojoje dalyje numatyta, kad „asmuo, paskirtas teisėju, įstatymo nustatyta tvarka prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, vykdyti teisingumą tik pagal įstatymą“. Teisėjo priesaika būti ištikimam Lietuvos Respublikai reiškia ir teisėjo lojalumą Lietuvos valstybei, o teisėjo priesaikos tekstu teisėjas tiesiogiai įsipareigoja „saugoti patikėtas valstybės paslaptis ir visada elgtis, kaip dera teisėjui“ (Teismų įstatymo 59 straipsnio 1 dalis). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad valstybės institucijoms sprendžiant, ar asmuo turi teisę dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, būtina paisyti imperatyvo, jog tam, kad asmuo turėtų tokią teisę, valstybė turi besąlygiškai pasitikėti juo, taigi ir kad asmeniui, praradusiam valstybės pasitikėjimą, minėta teisė turi būti atimama. Konstatuota ir tai, kad bylą nagrinėjančiam teismui visada kyla ypatinga atsakomybė, kai jis sprendžia, ar tam tikra valstybės paslaptį sudaranti (ar kita įslaptinta) informacija gali būti įrodymas toje byloje (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas).

Be to, išankstinis lojalumo patikrinimas prieš duodant teisėjo priesaiką labai svarbus ir dėl konstitucinių ribojimų kištis į jau paskirto teisėjo ar teismo veiklą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 109 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, antrojoje dalyje nurodoma, kad teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi, o trečiojoje dalyje – kad teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo. Bet koks kišimasis į teisėjo ar teismo veiklą yra draudžiamas (Konstitucinio Teismo 1994 m. spalio 19 d. nutarimas).

Iš Konstitucijos 109 straipsnio pirmosios dalies, pagal kurią teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus, todėl negali būti tokios teisinės situacijos, kad teismas, nagrinėdamas bylą, negalėtų susipažinti su byloje esančia valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija. Konstitucinis Teismas 1996 m. gruodžio 19 d. nutarime konstatavo, kad „teisėjo, nagrinėjančio bylą, teisė susipažinti su valstybės paslaptimi

pagrindžiama Konstitucijos 109 straipsniu <...> ir 117 straipsniu <...>“, taip pat kad „teisėjo teisę susipažinti su bylos nagrinėjimui reikalingomis žiniomis, sudarančiomis valstybės paslaptį“, lemia „ne teisėjo pareigų įrašymas į tam tikrų pareigų sąrašą, bet teismo, kaip valstybės institucijos, funkcija vykdyti teisingumą“.

Taigi, teisėjo lojalumo patikra turi būti atlikta iki jo paskyrimo į teisėjo pareigas, kadangi bet kokia vėlesnė teisėjo lojalumo patikra reikštų kišimąsi į teisėjo veiklą, o bet koks kišimasis į teisėjo ar teismo veiklą yra draudžiamas.

Konstitucijos 112 straipsnio šeštojoje dalyje numatyta lojalumo pareiga valstybei, Konstitucinio Teismo išaiškinimai dėl valstybės besąlyginio pasitikėjimo asmeniu, kuriam yra suteikiama teisė dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, Valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje imperatyviai nustatytas reikalavimas atlikti pretendento į teisėjus lojalumo patikrą, taip pat vėlesni ribojimai kištis į paskirto teisėjo veiklą suponuoja tai, kad visų pretendentų į teisėjus (įskaitant ir buvusius Konstitucinio Teismo teisėjus, kurie pretenduoja būti paskirti į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas) ištikimybė ir lojalumas Lietuvos valstybei privalo būti patikrinti siekiant nustatyti, ar asmuo yra besąlygiškai patikimas ir turi teisę dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija.

3. Konstitucinis atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus. Pabrėžtina, kad Konstitucijoje nustatytas teisėjo ir teismų nepriklausomumas nesudaro jokių prielaidų teisėjui vengti tinkamai atlikti savo pareigas, o teismams – teisingumą vykdyti taip, kaip reikalauja Konstitucija. Iš Konstitucijos kylanti teisminės valdžios savireguliacija ir savivalda, *inter alia* Konstitucijos 112 straipsnio penktojoje dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos įgaliojimai formuojant teisėjų korpusą, negali būti dingstis ignoruoti Konstitucijoje ir jai neprieštaraujančiuose įstatymuose nustatytų kitų valstybės valdžios institucijų įgaliojimus šioje srityje, sudaryti prielaidas nepaisyti konstituciškai pagrįsto ir Konstitucijos ginamo visuomenės intereso, kad teisėjų korpusas būtų formuojamas sąžiningai ir skaidriai, kad asmenys teisėjo darbui būtų parenkami, teisėjai būtų paskiriami, paaukštinami, perkeliami (keičiamos jų darbo vietos) ar atleidžiami iš pareigų vien pagal jų profesinį pasirengimą ir tokias asmenines savybes, kitas aplinkybes, kurios lemia jų tinkamumą ar netinkamumą šiai veiklai (teisėjo pareigoms tam tikrame teisme) (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kaip minėta, Respublikos Prezidentas 2022 m. kovo 22 d. dekretu Nr. 1K-912 paprašė Teisėjų tarybos patarti dėl teikimo Seimui skirti Egidijų Šileikį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, o 2022 m. kovo 29 d. dekretu Nr. 1K-913, atsižvelgdamas į Teisėjų tarybos 2022 m.

kovo 25 d. nutarimą Nr. 13P-66-(7.1.2), pateikė Seimui skirti Egidijų Šileikį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju.

Nacionalinė teismų administracija pretendentui į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus Egidijui Šileikiui 2022 m. kovo 29 d. išsiuntė siuntimo tikrintis sveikatą kopiją ir paprašė nedelsiant patikrinti sveikatą, taip pat užpildyti Vyriausybės nustatytos formos klausimyną dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir jį pateikti Valstybės saugumo departamentui.

Nors minėtos Teismų įstatyme ir Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme nurodytos sveikatos ir lojalumo patikros procedūros nebuvo atliktos, Respublikos Prezidentas pasinaudojo Seimo statuto 92 straipsnio 2 dalyje nustatyta teise ir klausimą dėl Egidijaus Šileikio skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju paprašė privaloma tvarka įrašyti į Seimo posėdžio darbotvarkę ir šį klausimą pateikti 2022 m. gegužės 12 d. Seimo posėdyje.

Taigi, nors ir buvo žinoma apie susidariusias kliūtis teikti Egidijaus Šileikio kandidatūrą į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, šios procedūrinės kliūtys nebuvo šalinamos ir jų nepaisant 2022 m. gegužės 12 d. Seimo posėdžio metu privaloma tvarka buvo pateikta Egidijaus Šileikio kandidatūra į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus. Tai lėmė, kad Respublikos Prezidentas pateikė kandidatūrą, kuri neatitinka pirmiau aptartų įstatymų keliamų reikalavimų, nors apie tai buvo žinoma. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad tais atvejais, kai į Konstitucijos 112 straipsnio penktojoje dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją Respublikos Prezidentas kreipiasi patarimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo ar perkėlimo, o ši speciali teisėjų institucija pataria asmenį paskirti teisėju, paaukštinti teisėją ar jį perkelti, toks patarimas Respublikos Prezidento nesaisto. Tai reiškia, kad Respublikos Prezidentas (*inter alia* jeigu paaiškėja tam tikros tokiam paskyrimui ar perkėlimui reikšmės turinčios aplinkybės) gali to asmens nepaskirti teisėju, gali teisėjo nepaaukštinti ar jo neperkelti (o jeigu skiriamas, paaukštinamas ar perkeliamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, – gali neteikti jo kandidatūros Seimui). Pagal Konstituciją tokiais atvejais Respublikos Prezidentas gali kreiptis į Konstitucijos 112 straipsnio penktojoje dalyje nurodytą specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją patarimo dėl kito asmens paskyrimo teisėju, kito teisėjo paaukštinimo ar perkėlimo (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Be kita ko, svarbu atsižvelgti ir į Konstitucinio Teismo išaiškinimus, kad Konstitucijos 112 straipsnio penktojoje dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos paskirtis, konstitucinis statusas, ypatingas vaidmuo formuojant teisėjų korpusą, veiklos skaidrumo reikalavimas suponuoja šios specialios teisėjų institucijos veiklos viešumą. Tai, kad šios specialios teisėjų institucijos veikla negali būti nevieša, reiškia, be kita ko, tai, kad apie visus

šioje specialioje teisėjų institucijoje svarstomus teisėjų paskyrimo, paaukštavimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų klausimus visuomenė (taip pat ir teisinė bendruomenė) turi būti informuojama iš anksto (apie tai turėtų būti viešai paskelbiama). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 112 straipsnio penktojoje dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos patarimai Respublikos Prezidentui turi būti racionaliai argumentuoti, motyvai, dėl kurių patariama tam tikrą asmenį skirti teisėju, paaukštinti, perkelti, atleisti iš pareigų teisėją arba patariama to asmens neskirti teisėju, nepaaukštinti, neatsleisti iš pareigų (o jeigu skiriamas, paaukštintas, perkeltas ar atleidžiamas iš pareigų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo arba Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, – patariama teikti jo kandidatūrą Seimui arba jos neteikti), turi būti aiškiai išdėstyti. Šie argumentai, motyvai turi būti dėstomi suprantamai. Visuomenė turi būti informuojama apie priimtus sprendimus (patarimus Respublikos Prezidentui) (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo Egidijaus Šileikio kandidatūra į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus Respublikos Prezidento buvo pateikta skubotai, neįsitikinusi, ar šis pretendentas atitinka Teismų įstatyme ir Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme nustatytus reikalavimus, neatsižvelgiant į akivaizdžias kliūtis ir jų nešalinant, ignoruojant kompetentingos institucijos – Nacionalinės teismų administracijos – prašymus pagal minėtus įstatymus pateikti reikiamus duomenis. Tokie veiksmai prieštarauja konstituciniam atsakingo valdymo principui, suponuojančiam tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus. Be to, tokie veiksmai neatitinka oficialiosios konstitucinės doktrinos, pagal kurią teisėjų korpusas turi būti formuojamas sąžiningai ir skaidriai, atsižvelgiant į aplinkybes, kurios lemia jų tinkamumą ar netinkamumą šiai veiklai, ir iš anksto informuojant visuomenę apie specialioje teisėjų institucijoje svarstomus teisėjų paskyrimo ir pareigas klausimus.

Seimas 2022 m. birželio 7 d. slaptu balsavimu nepaskyrė konkretaus ginčijamu Respublikos Prezidento dekretu teikto kandidato į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją Seimas skiria visus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, šio Respublikos Prezidento dekreto konstitucingumo tyrimas išlieka aktualus dėl iš Konstitucijos kylančių reikalavimų (kandidato į teisėjus lojalumo valstybei, valstybės pasitikėjimo šiuo asmeniu, teisės dirbti su valstybės paslaptimi bei sveikatos patikros aspektais), kurių turi būti paisoma formuojant teisėjų korpusą, atskleidimo, jų reikšmės teisėjų skyrimui, t. y. teisminės valdžios formavimui, ateityje.

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 106 straipsnio antrąja dalimi, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 65 straipsnio 1 dalies 2 punktu, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos Prezidento 2022 m. kovo 29 d. dekreto Nr. 1K-913 „Dėl teikimo Lietuvos Respublikos Seimui skirti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją“ 1 straipsnis tiek, kiek juo teikta Lietuvos Respublikos Seimui skirti Egidijų Šileikį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju, kai nėra pateikta duomenų, ar siūlomas pretendentas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus atitinka Lietuvos Respublikos teismų įstatyme ir Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme keliamus reikalavimus, kiek tai susiję su sveikatos patikrinimu ir sveikatos pažymos pateikimo tvarka, ir Valstybės saugumo departamento atliekamu kandidato patikrinimu, skiriant buvusį Konstitucinio Teismo teisėją į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio pirmajai daliai, 112 straipsnio šeštosios dalies nuostatai, kad asmuo, paskirtas teisėju, prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, 115 straipsnio 3 punkto nuostatai, kad teisėjas atleidžiamas iš pareigų dėl sveikatos būklės, konstituciniams atsakingo valdymo, teisingumo, teisinės valstybės principams, taip pat Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai, 53¹ straipsnio 1 ir 2 dalims, 53² straipsnio 1 daliai, 60 ir 68 straipsniams, Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 18 straipsnio 8 daliai.

Seimo Pirmininkė

Viktorija Čmilytė-Nielsen